

Л.О. ПТАЩЕНКО, к.е.н.,
А.М. МІНІН, ст. викладач.
Полтавський національний
технічний університет
імені Юрія Кондратюка

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ СИСТЕМНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У статті розглядаються проблеми розвитку економіки регіонів в умовах фінансової кризи та окремі показники планування розвитку регіонального фінансового сектору (на прикладі Полтавської області), які розраховані на підставі прогнозу МВФ для України в цілому.

Постановка проблеми. В умовах поширення економічної кризи в Україні значна увага науковців і фахівців приділяється побудові різних сценаріїв розвитку економіки регіонів. При обмеженості фінансових ресурсів особливого значення набуває об'єктивність та неупередженість економічної інформації, яка використовується для прийняття управлінських рішень, направлених на пом'якшення негативних явищ в сфері фінансових послуг.

Зазначимо, Україна вже має певний досвід виходу з двох криз: перший стосується валютної кризи в азійських країнах, посиленої дефолтом Російської Федерації (1997-1998 рр.); другий – «помаранчевої» революції 2004 – 2005 рр. Але специфіка нинішньої ситуації полягає у системному характері кризи. Адже вся світова економіка знаходиться в умовах спаду, який порівнюється з депресією 30-х років минулого століття. [3] Саме така невизначеність економічної ситуації й обумовила актуальність вибраної теми дослідження.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Для України побудова прогнозу розвитку регіональних фінансових ринків в умовах глибокої світової економічної кризи є відносно новим явищем. Серед наукових праць, в яких досліджуються проблеми розвитку фінансової сфери, слід відмітити В.Т. Александрова, В.Д. Базилевича, О.Д. Василика, О.І. Ворону, О.Д. Зарубу, В.В. Корнеєва та ін. При цьому, головна увага економістів зосереджується на наслідках кризових явищ для економіки країни в цілому, і менша – їх впливу на регіональні ринки.

Викладення основного матеріалу. Виконавчий комітет Міжнародного валютного фонду 5 листопада 2008 року затвердив програму розширеного фінансування України «стен - бай» в розмірі 16,5 млрд.\$ терміном на 2 роки.

Економісти і політики по-різному відносяться до необхідності співпраці України з МВФ. Проте, користуючись прогнозами цієї організації щодо перспектив економічного розвитку України в 2009 році, спробуємо спроектувати ці прогностичні показники на Полтавську область.

Програма МВФ ґрунтується на трьох головних припущеннях [1]:

1. Оздоровлення економіки України в 2011 році (темпи економічного росту – 5-6%, інфляція 5-7%) за умови початку підйому світової економіки у другому півріччі 2009 року.
2. Гнучкий валютний курс з 2008 року, що вже зараз спостерігається. Так, Голова Ради Національного банку України Петро Порошенко висловився проти курсу гривні нижче 6 гривень за доллар, а Національний банк України вирішив встановлювати офіційний курс гривні за наслідками торгів на міжбанківській валютній біржі.
3. Наближення цін на імпортований природний газ до загальноєвропейських (з поправкою на транзит) до 2010 року.

Спеціалісти МВФ прогнозують для України падіння реального валового внутрішнього продукту в 2009 році на рівні 3%.

Узагальнюючим показником розвитку економіки на обласному рівні є регіональний валовий продукт, який містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва Полтавщини. [2]. Результати аналізу динаміки ВРП в Полтавській області свідчать про зростання за останні 5 років цього показника на одну особу – з 8 792 гривень у 2004 році до прогностичних 35 977 гривень у 2009 році. (рис. 1).

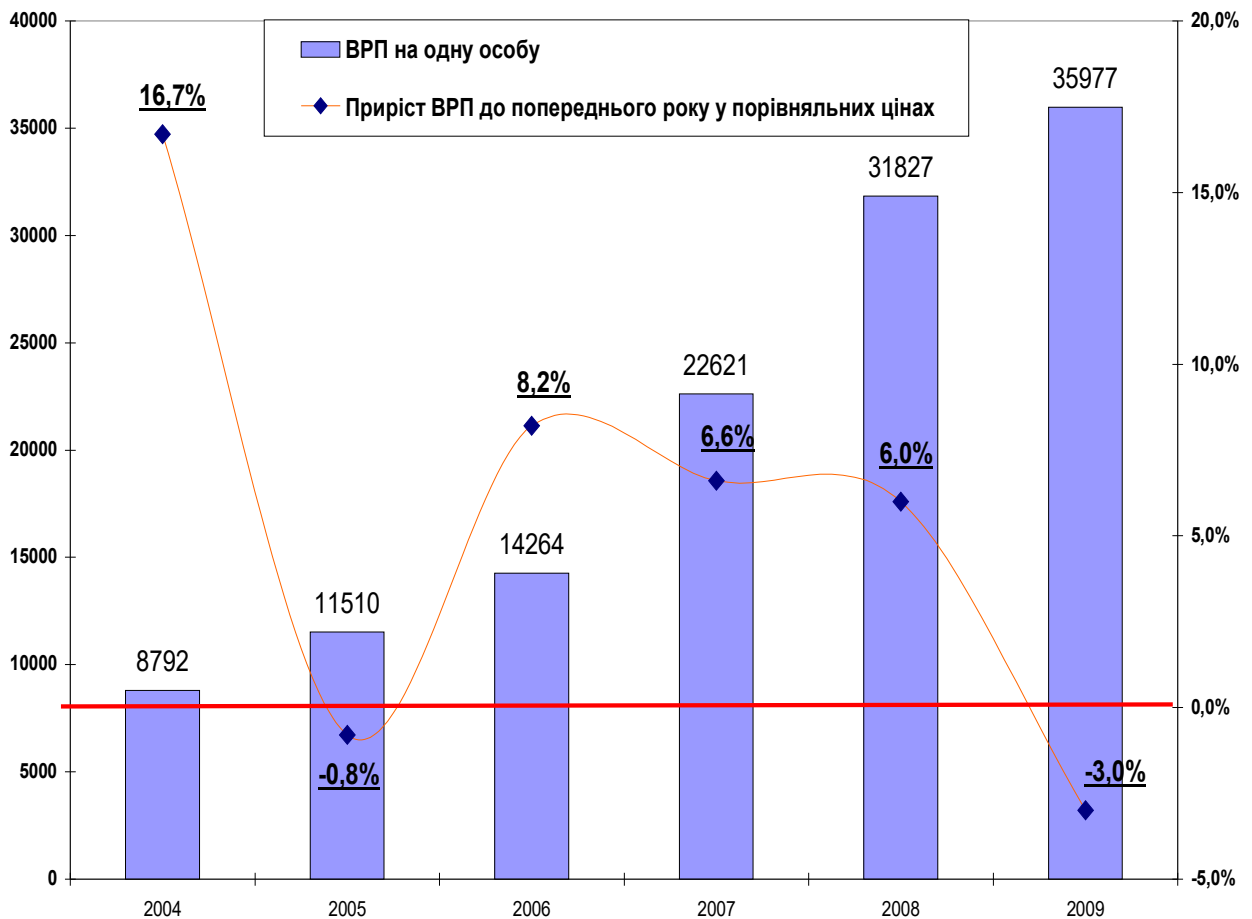

Рис. 1. Динаміка валового регіонального продукту по Полтавській області за період 2004 – 2009 роки

Разом з тим, варто звернути увагу на такі загрозливі тенденції:

1. Середній приріст ВРП до попереднього року за останні п'ять років становив 32%, а в 2009 році вперше очікується лише 13%.
2. У порівняльних цінах взагалі очікується падіння ВРП на 3%. Від'ємне значення цей показник мав лише у 2005 році на тлі політичної кризи в Україні і сягав лише 0,8%.
3. На теперішню економічну кризу впливатиме непристосованість економіки країни до гнучкого валютного курсу. Адже країни, в яких головною складовою експорту є біржові товари (сировина, метали, сільськогосподарська продукція), девальвували в 2008 році національні валюти на 35% - 75%. Якщо прийняти для України за базу розрахунку курс гривня / долар на рівні липневого 4,6 одиниці, то слід очікувати коливання валюти в діапазоні 6,21 – 8,05 гривень за долар США.
4. Падіння обсягів виробництва в реальному секторі економіки безпосередньо вплине на розвиток депозитних корпорацій в Полтавській області. Так,

середній рівень приросту активів банківської системи за період 2004-2007рр. становив 56%. В 2008 р. очікується приріст на рівні 32%, а оптимістичний прогноз на 2009 р. – 20%.

Одним з головних чинників, які обумовлюють падіння реального ВРП у Полтавській області в 2009 році – є високі інфляційні очікування в Україні. Так, спеціалісти МВФ прогнозують інфляцію на 2009 рік у розмірі 21%, при очікуваних у 2008 році – 26%.

Негативні тенденції в економіці адекватно впливатимуть і на соціальне становище в регіонах. Це підтверджує проведений аналіз впливу розміру заробітної плати на ситуацію, що склалася на ринку праці фінансового сектору економіки Полтавської області. Динаміка номінальної середньомісячної заробітної плати по секторах економіки за останні 8 років та порівняльний аналіз рівня оплати праці в фінансовому, промисловому секторах і секторі державного управління дають можливість дійти висновків про стрімке зростання номінальної заробітної плати у 2005 – 2007 роках, що, на думку провідних економістів України, є одним з чинників сучасних інфляційних процесів у країні (рис. 2).

Очевидним є те, що оплата праці у фінансовому секторі є найвищою в порівнянні з іншими секторами економіки. Так за 2000 - 2004 роки заробітна плата у фінансовому секторі зросла в 1,4 рази (з 397 грн. до 868 грн. відповідно), а за 2004 - 2007 роки – в 2,3 рази, з 868 грн. до 1973 грн. Така тенденція частково пояснюється тим, що в 2005 - 2007 роках відбувалося значне розширення кількості банківських відділень в Україні, як наслідок значно зріс попит на працівників фінансової сфери, а за законом попиту ринок відреагував підвищеним розміром заробітних плат. В 2007 році розрив в оплаті праці між працівниками фінансового ринку та інших галузей економіки складав 35%.

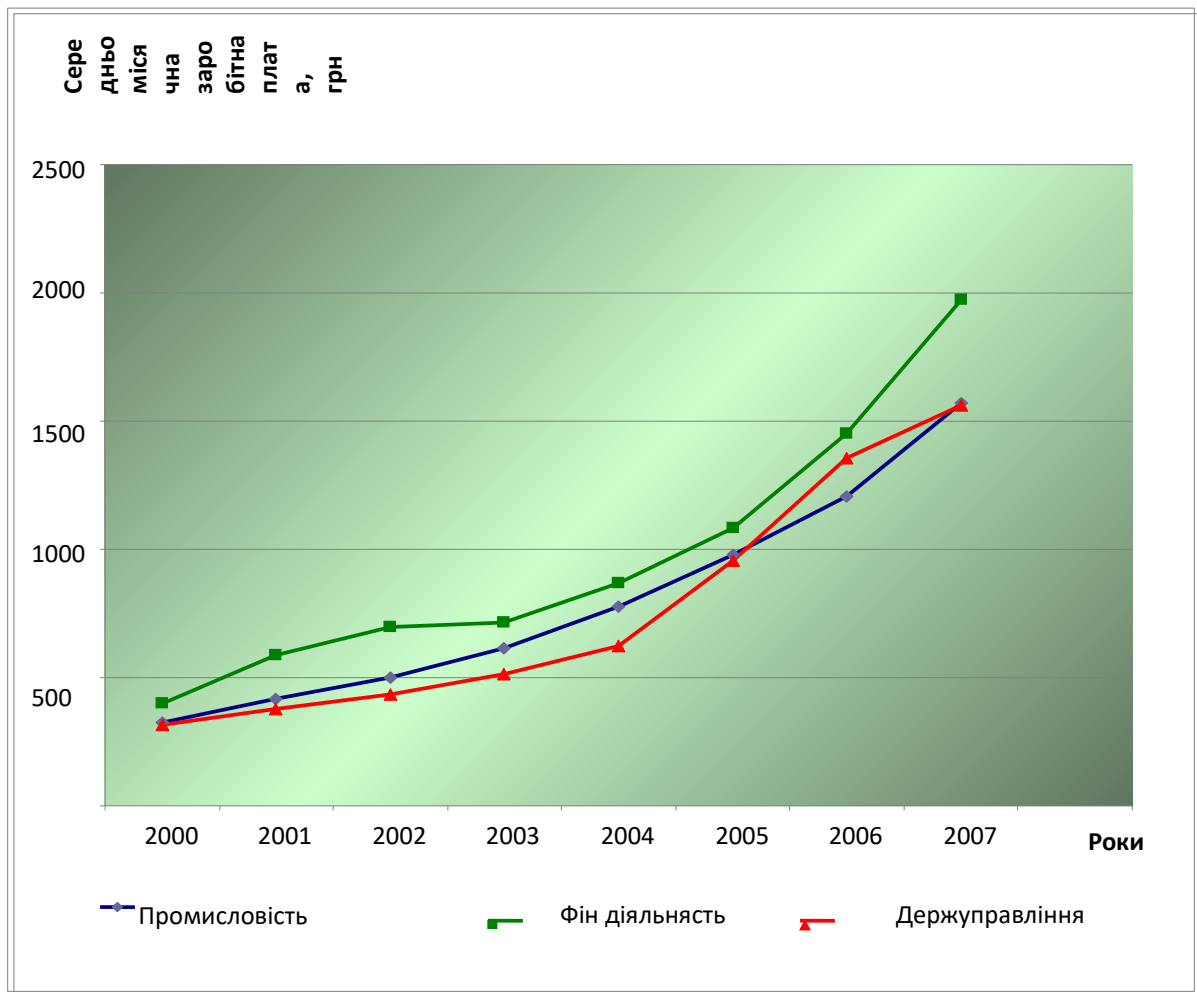

Рис.2. Динаміка розміру заробітних плат по секторах економіки Полтавської області за 2000-2007 рік.

Але розмір номінальної заробітної плати не дає чіткої відповіді на питання: «Як вплине економічна криза на добробут працівника фінансової сфери?». Повну відповідь можливо отримати тільки після проведення дослідження середньомісячних витрат домогосподарств Полтавської області та середньої заробітної плати у фінансовому секторі. При проведенні аналізу інформації Полтавського обласного управління статистики щодо витрат і ресурсів домогосподарств [4] привертає увагу той факт, що середньомісячна заробітна плата одного члена сім'ї, який працює у фінансовому секторі, повністю покриває витрати домогосподарства, яке складається з 2,4 осіб. Наприклад, у 2007 році середньомісячна заробітна плата одного члена сім'ї, що працює у фінансовому секторі досягла майже 2000 грн., а сукупні витрати домогосподарства становили 1500 грн.

Таким чином, падіння реальної заробітної плати менш за все вплине на рівень життя працівників, зайнятих у фінансовій сфері. Очікується, що протягом

найближчих двох років відбудеться вирівнювання ставок заробітної плати по секторах економіки Полтавської області.

На ринку праці фінансового сектору економіки регіону спостерігатимуться негативні тенденції. Так, аналіз впливу рівня безробіття на ситуацію на ринку праці Полтавської області показав, що 2009 році очікується майже 75 тисяч безробітних серед економічно активного населення області, проти 50 тисяч у першому півріччі 2008 року (рис.3). За прогнозами аналітиків, в умовах світової фінансової кризи, в найближчі два роки очікується суттєве скорочення робочих місць в усіх галузях економіки, особливо це торкнеться фінансового сектору.

Рис. 3. Динаміка рівня безробіття економічно активного населення по Полтавській області за період 2004 – 2009 роки, розрахована за методологією Міжнародної організації праці.

Проте, на рівень безробіття в довгостроковій перспективі, крім економічних чинників впливатиме погіршення демографічної ситуації в країні. Адже, починаючи з 1993-го року населення України постійно скорочується. За часи незалежності воно скоротилося на 11,7% з 51,6 млн. громадян у 1991 році до 46,2 млн. у 2008 році [2]. Така ж сама тенденція скорочення мешканців спостерігається в Полтавській області - з 1,8 млн. громадян у 1991 році до 1,5 млн. у 2008 році. Народжуваність залишається низкою, тому ця тенденція спостерігатиметься й надалі. За прогнозом Інституту

демографії та соціальних досліджень НАН України в 2020-му році населення області скоротиться на 7,4% та становитиме 1 405 тисяч осіб. При цьому кількість працівників працездатного віку по області буде зменшуватися в півтора рази швидше з 702 тис. осіб у 2008 році до 624 тис. працівників у 2020 році.

Другий несприятливий для вітчизняних роботодавців чинник – трудова міграція українців за кордон. За даними Міжнародної організації міграції за кордоном знаходиться 3 млн. українців, більшість з яких працює у сфері будівництва, торгівлі та сільському господарстві. Ті ж данні підтверджують, що орієнтовна кількість трудових мігрантів з Полтавської області становить 70 тис. осіб.

Враховуючи демографічну ситуацію в середньостроковій перспективі, можна констатувати, що на ринку праці Полтавської області існує сталий попит на кваліфіковану робочу силу.

Підтвердженням цього факту є проведена оцінка щорічної потреби в працівниках фінансової сфери для Полтавської області. За даними Держкомстата на фінансовому ринку України зайнято 1,4% робочої сили. Враховуючи, що в 2008 році в області налічувалося 653 тисячі працюючого населення, кількість осіб зайнятих у фінансовій сфері регіону становить 9 140 осіб. Криза на світових фінансових ринках, очікування провідними економістами періоду рецесії та стагфляції, охолоджує розігрійтий до межі кадровий попит. Криза ліквідності, падіння обсягів кредитування змушує депозитні корпорації України заморозити проекти розширення бізнесу. Але, в будь-якому випадку, для діючого суб'єкта господарювання існує нормальний середньорічний оборот робочої сили в 5-7%.

Враховуючи викладене вище, щорічний попит на працівників фінансової сфери по Полтавській області оцінюється в 460 - 640 осіб.

Висновки

Для планування розвитку фінансового сектору економіки Полтавської області на 2009 рік в умовах поширення світової фінансової кризи, пропонується враховувати такі показники, розраховані на підставі прогнозу МВФ для України в цілому:

1. Рівень приросту активів депозитного сектора регіонального фінансового ринку – 20%.
2. Середні рівень номінальної заробітної плати – 2700 грн. при скороченні розбіжності в рівні оплати праці між працівниками фінансової сфери та інших секторів економіки до 25%.

3. Чисельність працівників, зайнятих у фінансовій сфері – 9 100 осіб, при середньорічному попиті – 500 осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прес – реліз МВФ № 08 / 271 (R) від 05 листопада 2008 р. - [режим доступу <http://www.imf.org/external/russian/np/sec/pr/2008/pr08271r.pdf>].
2. Офіційний сайт Полтавського обласного управління статистики. - [режим доступу <http://poltavastat.pi.net.ua/>].
3. Перспективи розвитку світової економіки. Аналітична записка експертів МВФ, жовтень 2008р. Електронний ресурс. [Режим доступу <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/weo/2008/02/pdf/sumr.pdf>].
4. Офіційний сайт Головного управління статистики у Полтавській області [Режим доступу <http://poltavastat.pi.net.ua/>].
5. Анатолій Гальчинський. Теорія грошей: [Навч. Посібник] / А. Гальчинський – К.: Видавництво Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2001. – 411с.
6. Василь Юрчишин. Досвід України в подоланні валютних криз. Електронний ресурс. [Режим доступу <http://www.epravda.com.ua/columns/48f27b4572a08/>].
7. Василь Юрчишин. Уроки валютних криз Південно-Східної Азії для України. [Електронний ресурс] / Василь Юрчишин. - http://www.razumkov.org.ua/article.php?news_id=630.